

Nordens
välfärdscenter

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Årsrapport 2020

Rådet för nordiskt samarbete om Funktionshinder
Årsrapport 2020

Utgiven av Nordens välfärdscenter

© Mars 2021

Redaktör: Christina Lindström

Texter: Maria Montefusco, Christina Lindström

Ansvarig utgivare: Eva Franzén

Foto: Maria Montefusco, Mostphotos, Victoria Henriksson,
Jessica Gustafsson, Pauliina Hietaharju/THL samt pressbilder.

Grafisk design: ETC Kommunikation

Foto omslag: Victoria Henriksson

ISBN: 978-91-88213-76-1

Nordens välfärdscenter

Box 1073, SE-101 39 Stockholm

Besöksadress: Slupskjulsvägen 30

Tel: +46 8 545 536 00

info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter

c/o Folkhälsan

Topeliusgatan 20

FI-00250 Helsingfors

Besöksadress: Topeliusgatan 20

Tel: +358 20 741 08 80

helsingfors@nordicwelfare.org

www.nordicwelfare.org

Innehåll

I Norden ska ingen lämnas efter	6
Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindrarsamarbetet 2018–2022	7
Pandemin har varit i fokus i samarbetet från start	9
Tio danska miljoner mot ensamhet	11
Inriktning, mål och aktiviteter under 2020	14
Teman 2020	19
Sif Holst nominerad till FN-kommittén	24
Hur fungerar FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning?	28
Handlingsplanen – Two more years	30
Så är statusen – aktivitet för aktivitet	33
Aktiviteter 2020	40
Medlemmar 2020	42
Så fungerar det nordiska samarbetet för alla	45
TEMA: Barn, unga och delaktighet	49
Bättre beslut då unga med funktionsnedsättning involveras	51
Hon kämpar för större inflytande för grönländska unga med funktionsnedsättning	54
Unga med funktionsnedsättning vill ha eget nordiskt utbyte	58
Expectations for 2021	62

Ordførerende har ordet

Den verdensomspændende pandemi har i 2020 skabt en sundhedskrise med mange alvorlige sygdomsforløb, dødsfald og store sociale problemer, der ikke mindst har ramt mennesker med funktionsnedsættelser. Funktionshinderrådet har derfor, gennem hele året, haft stort fokus på at dele erfaringer og viden om de alvorlige problemer og konsekvenser, som pandemien har skabt for mennesker med funktionsnedsættelser. Rådets medlemmer har også haft fokus på at dele erfaringer og viden om kendte og nye indsatser, der er blevet igangsat og udviklet i de nordiske lande for at imødekomme de særlige problemer knyttet til for eksempel social isolation, ensomhed, økonomi og følgesygdomme, som mennesker med funktionsnedsættelser er blevet udsat for under af pandemien. Den tværgående udveksling af erfaringer, viden og innovative ideer mellem rådets repræsentanter har også vist sig meget nyttig i forhold til pandemien.

Kriser kan tydeliggøre både styrker og svagheder i beredskabet til at imødegå de store problemer, som særligt sårbare grupper i befolkningen møder i krisesituationer. Funktionshinderrådet har vist sin styrke som samarbejdsforum mellem de nordiske lande, på tværs af myndigheder, handicaporganisationer og forskningsinstitutioner. Den tværgående dialog og samarbejde mellem myndigheder, handicaporganisationer og forskningsinstitutioner er helt afgørende for at finde frem til at forstå og

beskrive de væsentlige problemer og finde frem til mulige løsninger bl.a. i partnerskaber mellem myndigheder og handicaporganisationer, som det er sket under pandemien. Grundlaget for Funktionshinderrådets styrke er lagt gennem mange års samarbejde, der har lagt grunden til at der er gode relationer mellem partnerne, der gør det muligt at samarbejde også under en uventet og pludseligt opstået pandemi. En vigtig del af samarbejdets styrke kan tilskrives sekretariat ved Nordens Velfærdscenter, der understøtter rådets afvikling af møder og gennemførelse af projekter og initiativer.

Funktionshinderrådets planer om at mødes til fysiske møder og seminarer mv. har naturligvis ikke kunnet gennemføres under pandemien. I stedet er der med stor kreativitet og støtte fra sekretariat ved Nordens Velfærdscenter blevet gennemført videomøder og webinarer. Vi har alle savnet de fysiske møder, men erfaringerne med videomøder og webinarer har vist os, at disse mødeformer også kan bruges konstruktivt. Funktionshinderrådet har derfor kunnet fortsætte det vigtige arbejde med realisering af handlingsplanens projekter og initiativer, som omtales i denne årsrapport. Det fremgår af rapporten, at der er god fremdrift og der opnås gode resultater gennem arbejdet med handlingsplanen, der gælder frem til 2022.

Der er stadig projekter og initiativer der skal arbejdes med frem til 2022, men rådets medlemmer er allerede nu begyndt at diskutere, hvordan

Funktionshindersrådets arbetsutskott 2020
bestod av ordförande Leif Olsen (ovan t v),
Funktionshindersorganisationernas företrädare Þuríður
Harpa Sigurðardóttir, Öryrkjabandalag Íslands (nedan t v) och
vice ordförande Päivi Nurmi-Koikkalainen, Institutet för hälsa
och välfärd – THL, Finland (nedan t h). På bilden syns även
rådssekreterare Maria Montefusco.

der kan følges op på handlingsplanen og hvilke nye initiativer som rådet kan foreslå at sætte i værk på længere sigt. Funktionshinderrådet vil således fortsætte arbejdet med at skabe opmærksomhed og finde veje til at forbedre levevilkårene for mennesker med funktionsnedsættelser.

Funktionshinderrådet har fået stor inspiration fra repræsentanter fra ungdomsorganisationerne, der har deltaget ved en årets møder. Dette samarbejde med ungdomsorganisationerne og

videreførelsen af arbejdet med handlingsplanen ser vi frem til at forsætte i 2021 under det finske ordførerskab.

Tak for et fortrinligt samarbejde i 2020.

Leif Olsen

Det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd – VIVE, Danmark

I Norden ska ingen lämnas efter

Enligt Världshälsoorganisationen lever 15 procent av världens befolkning med funktionsnedsättning. I Norden, med en total befolkning på 26 miljoner invånare, betyder det att fyra miljoner nordbor har en funktionsnedsättning. Lägger vi till psykisk ohälsa, som i många fall är funktionsnedsättande, handlar det om många fler.

Alla människor har samma rättigheter och grundläggande friheter, oavsett funktionsförmåga. Därför är ett viktigt område för nordiskt samarbete inkludering av personer med funktionsnedsättning.

Två viktiga grunddokument för samarbetet är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt Agenda 2030. Enligt Nordens vision ska regionen vara världens mest hållbara och integrerade 2030.

Experter från hela Norden

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder lyder under Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik, men har ett tvärsекtoriellt uppdrag att vara rådgivande funktion för alla sektorer i det nordiska regeringssamarbetet.

Funktionshinderrådet består av experter från Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige samt Åland. Hälften av rådsmedlemmarna är utsedda av regeringarna och hälften av funktionshindersorganisationer på nationell nivå. En viktig roll är att följa upp och driva på aktiviteterna i ministerrådets handlingsplan för området, däribland integrering av funktionshinderspolitik i relevanta politikområden och i ministerrådets egen verksamhet.

Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersamarbetet 2018–2022

Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersamarbetet har tre fokusområden.

Dessa områden är:

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Att stötta och stärka arbetet med nationellt genomförande och övervakning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

HÅLLBAR UTVECKLING

Att genom universell utformning av olika miljöer stärka inkludering, främja jämlikhet samt motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning i det nordiska samhällets alla delar genom strategisk integrering av funktionshindersperspektiv i arbetet för hållbar utveckling.

FRI RÖRLIGHET

Att främja fri rörlighet och avlägsna gränshinder som särskilt drabbar personer med funktionsnedsättning. Under varje fokusområde finns tre aktiviteter som täcker flera olika politikområden.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder ska driva på och följa upp implementeringen av handlingsplanen. Funktionshinderrådets sekretariat är en del av Nordens välfärdscenter som koordinerar arbetet.

Många organisationer har under året fått in varningssignaler från medlemmar om isolering, arbetslöshet och problem med inställda vårdkontakter.

Pandemin har varit i fokus i samarbetet från start

Ensamhet, isolering, bristande tillgång till information, svårighet att få ekonomiskt stöd för symptomfria riskgrupper, inställd habilitering och dåligt skydd av personliga assistenter. Detta är några av de många problem som coronapandemin har orsakat för personer med funktionsnedsättning. De här frågorna och en rad ytterligare har diskuterats i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder under det gångna året.

Tidigt i pandemin höll Funktionshindersrådet ett extra möte för att kunna diskutera den situation som hade uppstått i och med spridningen av covid-19 i hela Norden, där medlemmarna utbytte kunskap och erfarenheter om hur coronapandemin påverkar personer med funktionsnedsättning. I april började länderna skriva rapporter om hur situationen ser ut hos dem. Även om de enskilda länderna tacklade pandemin olika så har utbytet mellan medlemmarna i Rådet varit stort och viktigt under pandemins olika faser. Genom att dela erfarenheter medan krisen skedde kom utbytet att utvecklas och kunskapen förändras över tid. På så sätt fyllde det nordiska samarbetet en viktig funktion.

– Genom nordiskt samarbete kan vi lära av varandra genom att utbyta erfarenheter och kunskap kring hur det ser ut, vad som fungerar och inte. I en krissituation är samarbetet kanske viktigare än någonsin, säger Sif Holst som är en av rådets medlemmar.

Rådet tvingades på flera sätt ställa om sitt arbete under 2020. Dels har mötena skett digitalt, dels har det blivit ett större antal möten.

Tidig kritik mot otillgänglig information

Vissa saker förbättrades ganska tidigt i pandemin. En kritik som kom direkt, och i de flesta av länderna, var att presskonferenser inte var teckenspråkstolkade eller att myndighetsinformation inte var tillgänglig för alla. Här tog myndigheterna åt sig av kritiken, och förbättrade sig ganska snabbt.

I vissa av länderna tog brukarorganisationerna initiativ till möten med myndigheterna för att de löpande skulle kunna ta upp de problem som deras medlemmar stötte på. Det tog i flera fall tid innan det upprättades kanaler

mellan brukarorganisationer och myndigheter, och organisationerna i de olika länderna vittnar om att de själva var tvungna att aktivt påminna för att få till dialog. Detta trots att de i många fall representerade direkta och indirekta riskgrupper.

Men på flera håll finns det nu fungerande kanaler för att snabbt ge input till myndigheter om hur situationen påverkar personer med funktionsnedsättning.

En gemensam nämnare i de olika länderna är också att medlemmarna riktat sig direkt till sina organisationer med oro och frågor kring pandemin. Det kom tidigt många frågor om vem som kunde tänkas vara i riskgrupp. Här saknades det information och det ledde till stor oro bland personer med funktionsnedsättning.

"Pandemin slår hårdare mot vissa"

– Bortsett från den direkta sjukdomen covid-19 slår även konsekvenserna av ohälsan och arbetslösheten under pandemin hårdare mot vissa grupper, på grund av ojämlikheten som redan finns, säger Sif Holst, Danske Handicaporganisationer.

Det har varit ett återkommande tema, att de effekter som hela befolkningen känt av har slagit hårdare mot grupper som redan innan var utsatta. Många organisationer har under året fått in varningssignaler från medlemmar om isolering, arbetslöshet och problem med inställda vårdkontakter.

– Vi har gjort en enkät bland våra grupper och då ser vi att många fått sin terapi och träning reducerad under pandemin. Vi ser också att isoleringen har gått ut över den psykiska hälsan, säger Eva Buschmann från Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon i Norge.

FAKTA

Arbetsutskottet beslutade tidigt i pandemin att göra en enkel kartläggning av hur de nordiska länderna hanterade pandemin. Det som undersöktes var tre aspekter av situationen:

- Hur pandemin särskilt drabbar personer med funktionsnedsättning
- Ländernas strategier för att skydda personer med funktionsnedsättning
- Hur man arbetat med inkluderande information och kriskommunikation
- Kartläggningen har kunnat användas som kunskaps- och erfarenhetsutbyte redan under pågående krissituation.

Tio danska miljoner mot ensamhet

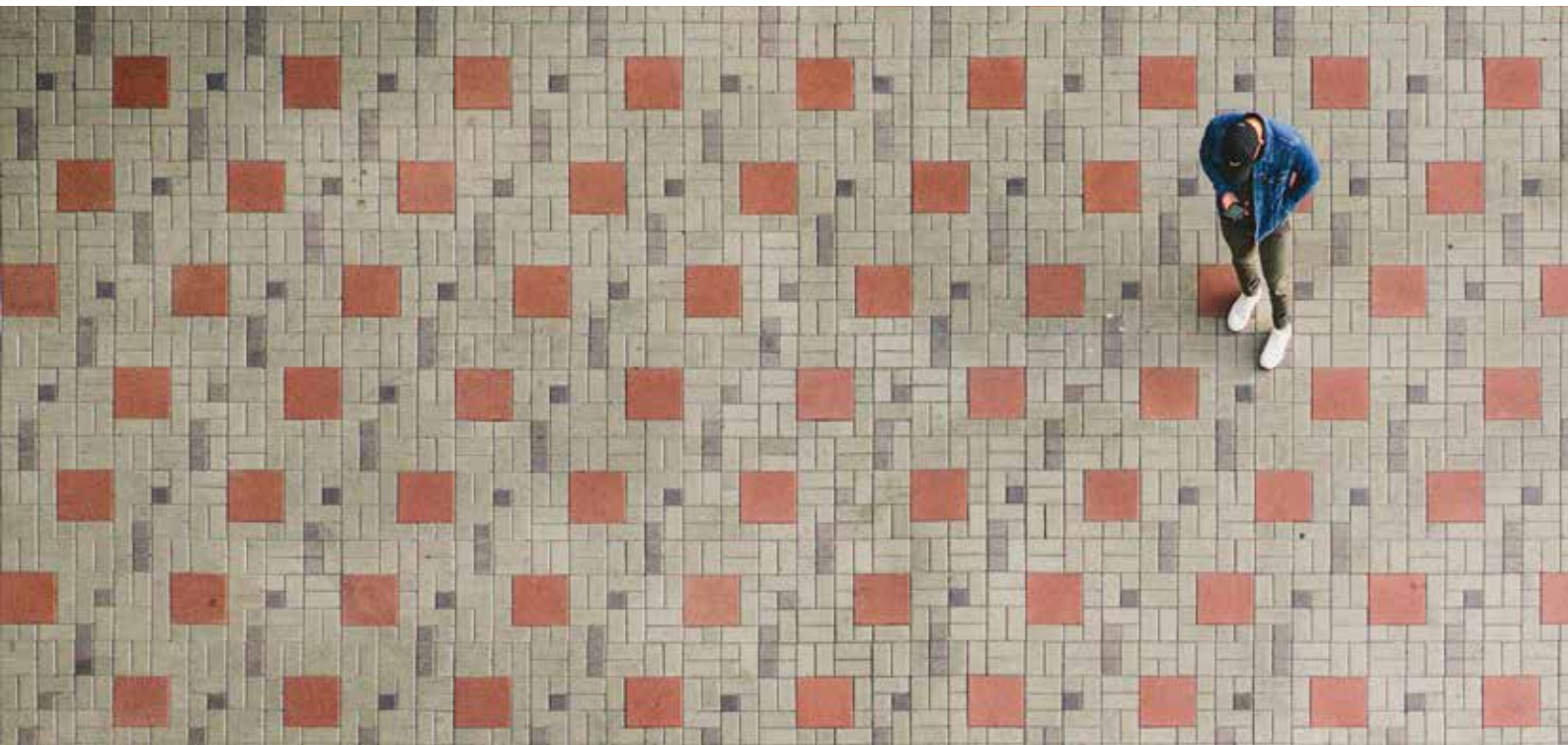
Isolering och ensamhet är en konsekvens av coronapandemin, och drabbar personer med funktionsnedsättning hårdare än andra.

– Nu säger de att folk kan gå till arbetet igen. Men personer i riskgrupper kan inte det. De tvingas isolera sig under lång tid, konstaterade Sif Holst, vice ordförande i Danske Handicaporganisationer redan tidigt under pandemin.

Danmarks regering insåg tidigt den svåra situationen för många med funktionsnedsättning – och utlovade i april 2020 tio miljoner danska kronor till stöd för att bryta ensamheten.

Coronapandemin har vänt upp och ner på vardagen, och drabbat personer med funktionsnedsättning särskilt hårt. Många tillhör även riskgrupper och är utsatta för faran att bli mycket sjuka om de skulle smittas. De har inget annat

Flera organisationer såg ett ökat tryck på sina hjälptelefoner i början av pandemin.

"Vi har fredagsbar online, där man kan träffas – men var för sig. Det är bara att logga in på fredagen med en kopp kaffe", säger Sif Holst.

val än att isolera sig. Något som vi sett dra ut på tiden och som kanske består även när resten av samhället öppnar sig.

Därför beslutade danska regeringen, genom Social- och inrikesministern Astrid Krag (S), tidigt under pandemin att ge tio miljoner danska kronor till Danske Handicaporganisationer. Pengarna gick till projekt för att bryta isolering och ensamhet och i stället skapa gemenskap och stöd i denna tuffa tid, för de mest sårbara grupperna.

– Det här är extra relevant för de som tillhör riskgrupper. Där måste vi hitta nya lösningar för att de inte ska bli sittande ensamma, säger Sif Holst, vice ordförande i Danske Handicaporganisationer (DH), en paraplyorganisation som representerar 35 organisationer som verkar inom funktionshindersområdet.

Ökat tryck på stödtelefoner

Flera av DH:s organisationer såg ett ökat tryck på sina telefonlinjer i början av pandemin, då många oroliga medlemmar hörde av sig direkt till dem.

– De undrar "Hur påverkar corona mig, jag har den här diagnosen? Tillhör jag riskgrupperna? Kan jag göra det här? Min behandling har ställts in, vad ska jag göra nu?", säger Sif Holst.

Myndigheternas information var generell, men det här är personer som behöver individuell rådgivning, och där fyller funktionshindersorganisationerna en viktig roll. Telefonerna har också använts för att nå ut till medlemmar i isolering.

– Vi har exempel på att rådgivare har ringt hem till äldre medlemmar för att snacka med dem. Det är en lösning för de äldre, men det kan finnas helt andra lösningar för andra grupper, säger Sif Holst.

Unga hittar naturstigar

Danske Handicaporganisationer hade redan innan covid-19 arbete i gång kring frågor om ensamhet. Bland annat deras ungdomsorganisation Sammenslutningen af Unge med Handicap som dragit i gång ett projekt kring att hitta naturstigar och tipsa varandra online.

– Du kanske inte kan gå ut i din vanliga stadspark för det kan vara mycket folk vid fint väder, och om du inte känner till någon riktigt bra naturstig stannar du kanske hemma, säger Sif Holst. Men om unga kan hitta de här stigarna och berätta för varandra kan det inspirera till att komma ut lite mer.

Bingo eller fredagsbar online

Andra onlinelösningar som redan var i gång innan pandemin bröt ut var bingo på nätet och fredagsbar online.

– Det är fler som börjat spela bingo med varandra på nätet. Jag tror inte det är någon som kollar om det är rätt som vinner, men det är ett sätt att kunna vara tillsammans med andra. Och så finns fredagsbar online, där man kan träffas – men var för sig. Det är bara att logga in på fredagen med en kopp kaffe, säger Sif Holst.

Inriktning, mål och aktiviteter under 2020

Under 2020 påverkades Funktionshindersrådets verksamhet av coronapandemin. I mars fattades beslut om att följa utvecklingen i regionen utifrån ett funktionshindersperspektiv. Funktionshindersrådets medlemmar har bidragit till en skriftlig rapport om det första halvåret med pandemin samt medverkat i flera webinarier, andra möten, samtal och intervjuer. Funktionshindersrådets medlemmar har därutöver medverkat i genomförandet och utvecklingen av aktiviteter i ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet, samt drivit på processen kring den aktivitet som ännu inte är igång.

Arbetsutskottet

Under 2020 var Danmark ordförandeland för Nordiska ministerrådet. Funktionshindersrådet följer ministerrådets rotationsordning för ordförandeskap och arbetsutskottet består av en trojka med representanter från nuvarande, föregående och nästkommande ordförandeland. Arbetsutskottet 2020 bestod av ordförande Leif Olsen (VIVE i Danmark), vice ordförande Päivi Nurmi-Koikkalainen (THL i Finland) och Funktionshindersorganisationernas företrädare Thuridur Hárpa Sigurdardóttir (Öryrkjabandalag Íslands). Arbetsutskottet har sammanträtt inför rådsmöten och vid behov.

Rådsmöten

Rådsmöte 1 genomfördes online den 4–6 maj. Vid mötet deltog medlemmar från Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland. Vid mötet bjöds för första gången företrädare från ungdomsorganisationer in. Detta möte genomfördes även i samband med ett webinarium om barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet där funktionshindersperspektivet särskilt lyftes fram.

Rådsmöte 2 genomfördes online 9–11 september. Vid mötet deltog medlemmar från Danmark, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland. Rådsmötet genomfördes i samband med ett webinarium om pandemins konsekvenser ur ett funktionshindersperspektiv i Norden och med internationella gäster från Australien och Skottland.

Rådsmöte 3 genomfördes den 27–29 november, också det online. I samband med mötet genomfördes en inspirationsworkshop med Nordiska ministerrådets nätverk för integrering av funktionshindersperspektiv. Vid mötet medverkade rådsmedlemmar från hela regionen samt företrädare för unga med funktionsnedsättning från Danmark, Färöarna och Island. I samband med rådsmötet skedde även en konferens online om broar och barriärer i arbetslivet samt ett webinarium och en workshop om innovationer och teknologi som möjlighet på framtidens arbetsmarknad. Rådets medlemmar deltog i dessa onlinemöten.

Uppdrag 2020

Funktionshindersrådet har i uppgift att följa upp Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet 2018–22. Under 2020 avslutades ytterligare fyra av handlingsplanens nio aktiviteter. Tre aktiviteter pågår löpande under hela handlingsplansperioden och en aktivitet återstår att sätta igång.

Rådsmedlemmarna deltar i projektaktiviteter och utveckling av verksamhet kopplad till aktiviteterna i handlingsplanen, samt i uppföljningen. Vid rådsmötena har genomgång och diskussion om aktiviteternas status engagerat medlemmarna att följa arbetet närmare. Rådsmedlemmarna är också organiserade i intresse- och arbetsgrupper kopplade till de nio aktiviteterna.

I samband med rådsmöte 2 fick rådsmedlemmarna ta del av erfarenheter från IIDL, International Initiative for Disability Leadership.

Dessa grupper aktiveras vartefter arbetet inom handlingsplanens olika delar kommer igång.

Genom handlingsplanen ska Funktionshindersrådet också genomföra aktiviteter för att stärka funktionshindersperspektiv inom nordiskt samarbete för fri rörlighet och mot gränshinder. Ett seminarium om teckenspråk och mobilitet avsågs att genomföras under 2020, men har skjutits fram till 2021.

Genom ministerrådets handlingsplan har Funktionshindersrådet i uppgift att stödja och driva på integrering av funktionshindersperspektivet i Nordiska ministerrådets verksamhet. Under året har kontaktpersonerna i ministerrådets interna nätverk av rådgivare vid ministerrådets avdelningar arbetat med

FAKTA

Enligt mandatet från Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik ska Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder sammanträda minst två gånger per år. Funktionshindersrådet ska finnas tillgängligt för konsultationer från ministerrådet och kan ta egna initiativ kring viktiga teman. Funktionshindersrådet bidrar till utformning, implementering och uppföljning av ministerrådets handlingsplan. Arbetet redovisas årligen till Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för social- och hälsopolitik. Vartannat år ska verksamheten även redovisas för Nordiska rådet. Nordens välfärdscenter är sekretariat för Funktionshindersrådet och ansvarar för förvaltning inklusive ekonomi och rapportering.

perspektivet inom sina verksamheter. En inspirationsworkshop genomfördes med funktionshindersrådets medlemmar samt företrädare för unga med funktionsnedsättning. Uppföljningen visar att fler politikområden än tidigare har aktiviteter som syftar till inkludering liksom omnämner personer med funktionsnedsättning och/eller funktionshinder på olika sätt i strategiska dokument. Goda exempel som lyftes fram vid årets inspirationsworkshop var hur funktionshindersperspektivet tydliggjorts inom ministerrådets kommunikation, i barnrätts- och ungdomspolitik samt digitalisering.

Under året har Funktionshindersrådets sekretariat och medlemmar bland annat bidragit med inspel till handlingsplanen för att uppnå målen i ministerrådets nya vision. Funktionshindersperspektivet finns omnämnt ett flertal gånger i handlingsplanen.

Rådssekretariatet vid Nordens välfärdscenter engagerades i att facilitera ett nordiskt "side event" vid statspartsmötet för CRPD i New York i juni. Danmark hade för avsikt att göra det till ett evenemang om meningsfull involvering av personer med funktionsnedsättning genom deras företrädande organisationer. Allt var planerat. Danmarks minister för social- och inrikespolitik Astrid Krag skulle medverka vid statspartsmötet och det nordiska side eventet. Även ett Nordic talk om inkludering och allas lika värde skulle genomföras i New York samt ett nordiskt mingel på Scandinavia House. Dessvärre flyttades statspartsmötet fram till december och genomfördes online på grund av pandemin.

Rådssekretariatet fick, och besvarade också i samråd med arbetsutskottet, olika typer av frågor via e-post och telefon vartefter de kom till sekretariatet.

Under året har rådet kunnat ha utbyte och sköta sina åtaganden tack vare alla videomöten.

Temat 2020

Funktionshindersrådet har under 2020 arbetat med och tagit initiativ till att arbeta med:

Arbetsliv

Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning skiljer sig avsevärt i jämförelse med personer utan funktionsnedsättning. Under det danska ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet lyftes temat på flera sätt. Nationella och nordiska projekt sammanlänkades för att så många som möjligt ska få ta del av varandras kunskap och erfarenheter. Särskilt fokus var på hur innovationer och teknologi kan göra arbetslivet mer inkluderande. Funktionshindersrådet har medverkat i flera projekt, deltagit vid nordiska konferenser och workshops.

- Relevanta artiklar i CRPD: 27 (arbete), 9 (tillgänglighet).
- Relevanta mål i Agenda 2030: SDG 8 (arbete), SDG 10 (jämlighet).

Coronapandemin/Covid-19

Personer med funktionsnedsättning drabbades särskilt hårt av pandemin, på två plan. Dels innebär flera funktionsnedsättningar riskfaktorer för att utveckla allvarliga former av sjukdomen, dels drabbades personer med funktionsnedsättning i högre grad av smittskyddsåtgärderna, som nedstängning av samhällets tjänster, inte minst i förhållande till pandemins påverkan på socialt stöd och service samt hälsovård. Även sociala aktiviteter minskade och ensamhet bredde ut sig. I mars beslutade arbetsutskottet att följa utvecklingen med hjälp av rådet. Rådets medlemmar samlades vid flera tillfällen för att diskutera och bidrog genom att rapportera skriftlig. Rapporten sändes till Nordiska ministerrådets sekretariat. Personer med funktionsnedsättning är omnämnda som en särskilt utsatt grupp och omfattas i aktiviteter om samhällets återuppbyggnad efter pandemin i ministerrådets nya handlingsplan för att nå målen i samarbetets vision.

- Relevanta artiklar i CRPD: Primärt 10 (rätten till liv), 11 (humanitära kriser och katastrofer), 25 (hälsa) och 28 (ekonomisk och sociala förhållanden). Sekundärt 15 (tortyr och inhuman behandling), 16 (Utnyttjande och utsatthet för våld och övergrepp) och 19 (självständigt liv och inkludering i samhället).

Tvärsektoriella perspektiv beaktas genom 6 (kvinnor och flickor med funktionsnedsättning), 7 (barn med funktionsnedsättning) samt 9 (tillgänglighet).

Enligt FN:s barnkonvention, som ratificerats av alla nordiska länder, ska länderna ge lika förutsättningar för alla barn att delta i samhällslivet och skyddas från fara.

- Relevanta mål i Agenda 2030: SDG 3 (hälsa), SDG 4 (utbildning) och SDG 10 (jämlighet).

Barn med funktionsnedsättning

Barn med funktionsnedsättning har sämre levnadsvillkor och möjlighet att delta i samhället i jämförelse med barn utan funktionsnedsättning. Funktionshindersrådet har under året bidragit med ett funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete med integrering av barnrätts- och ungdomsperspektiv.

I januari medverkade rådsmedlemmar också vid en konferens och workshop om unga med funktionsnedsättning. Mötet genomfördes i anslutning till ett annat expertmöte som ägde rum den 14–15 januari, Expert Meeting on Participation for Children and Youth with Disabilities in the Nordic countries. Sammanlagt deltog 60 deltagare, varav hälften var unga och unga vuxna. Hela 34 av deltagarna var företrädare för organisationer för unga med funktionsnedsättning, och tillsammans representerade de 21 organisationer från hela Norden och de baltiska länderna. Detta är en grupp som inte tidigare varit delaktig i den nordiska diskussionen. Funktionshindersrådet har antagit och börjat implementera modellen för integrering av barnrätts- och ungdomsperspektiv i funktionshinderssamarbetet, i publikationen No child or young person shall be left behind – child's rights and youth perspective in Nordic cooperation on disability, som publicerades på svenska och engelska under 2020.

Det genomfördes även ett internt webinarium vid Rådsmöte 1. Läs mer om detta längre bak i vårt tema om barn och unga med funktionsnedsättning. Rådsmedlemmar har också deltagit i projektet om barns och ungas delaktighet som finansieras av ministerrådets barn- och ungdomskommitté. Inom projektet görs bland annat en kartläggning av nyckelaktörer och presentation av goda exempel på hur delaktighet kan främjas.

- Relevanta artiklar i CRPD: Primärt 4.3 och 33.3 (involvering), 6 (kvinnor och flickor med funktionsnedsättning), 7 (barn med funktionsnedsättning) samt 9 (tillgänglighet). Sekundärt även 25 (hälsa) och 28 (ekonomisk och sociala förhållanden), 19 (självständigt liv och inkludering i samhället).
- Relevanta mål i Agenda 2030: SDG 3 (hälsa), SDG 4 (utbildning), SDG 5 (jämsliddhet), SDG 10 (jämlighet).

Forskning om funktionshinder

Politik om och för inkludering av personer med funktionsnedsättning ska vara kunskapsbaserad. Funktionshindersrådet har under 2020 fortsatt dialogen med det nordiska forskarnätverket Nordic Network on Disability Research (NNDR). Beslut har fattats att publikationen Human rights and disability in higher education ska uppdateras och en arbetsgrupp har tillsatts. Arbetet fortsätter under 2021.

Fri rörlighet

Det nordiska samarbetet om fri rörlighet syftar till att människor, varor och tjänster ska kunna röra sig fritt inom regionen. Personer med funktionsnedsättning drabbas oftare, och av andra hinder än andra. Under 2020 har Funktionshindersrådet haft dialog med sekretariatet för Nordiska ministerrådets Gränshindersråd, dock främst genom arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv. Funktionshindersrådet följer också arbetet med revidering av Nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster. Ett seminarium om teckenspråk och mobilitet avsågs att genomföras först i mars och sedan i november, men har tills vidare flyttats fram till våren 2021.

- Relevanta artiklar i CRPD: 4 (allmänna åtaganden), 5 (jämlighet och icke-diskriminering), 9 (tillgänglighet), 18, 28 (levnadsförhållanden) 32 (internationellt samarbete).
- Relevanta mål i Agenda 2030: SDG 10 (jämlighet), SDG 11 (hållbara städer).

Disability leadership

Ledarskap är avgörande för förändring. Ledare som vill, kan och förstår hur inkludering av personer med funktionsnedsättning fungerar i praktiken behöver mötesplatser för att diskutera, utveckla och stärka strategier och metoder. 2020 har dialogen fortsatt med ledarskapsnätverket International Initiative for Disability Leadership (IIDL), bland annat genom kunskaps- och erfarenhetsutbyte om coronapandemins påverkan på personer med funktionsnedsättning samt politik och insatser för att främja hälsa och rättigheter. Under hösten 2019 beslutade Funktionshindersrådet att söka möjligheter att finna medel för ett nordiskt ledarskapsprogram för funktionshindersområdet. Detta arbete pågår fortfarande och kommer att lyftas ytterligare under det finska ordförandeskapet 2021.

Stöd och service i centrum och periferi

Alla personer med funktionsnedsättning har rätt till stöd och service utifrån behov, oavsett var man bor. Detta är en utmaning för systemen i fråga om tillgång och kvalitet, särskilt i glest befolkade områden. Funktionshindersrådet vill uppmärksamma behov och goda exempel gällande stöd och service för personer med funktionsnedsättning i glest befolkade områden. Målgruppen för detta initiativ är nyckelpersoner med ansvar för att stöd och service ska nå alla personer med funktionsnedsättning oavsett var man bor, liksom beslutsfattare inom politik och förvaltning. Under 2020 fortsatte Funktionshindersrådet att stärka nätverken med aktörer i Grönland. Arbetsgruppen för den aktivitet i handlingsplanen som handlar om personer med funktionsnedsättning i Arktis fortsätter.

- Relevanta artiklar i CRPD: 4 (allmänna åtaganden), 5 (jämlighet och icke-diskriminering), 9 (tillgänglighet), 28 (levnadsförhållanden) 32 (internationellt samarbete).
- Relevanta mål i Agenda 2030: SDG 10 (jämlighet), SDG 11 (hållbara städer).

Rörelse, sundhet (flyttas till 2021)

Målet med detta tema är att arbeta med kunskaps- och erfarenhetsutbyte om hur fler med funktionsnedsättning kan få ett hälsosamt liv och tillgång till aktiviteter. Aktiviteterna inom temat som var planerade till 2020 men har flyttats fram till 2021 är ett seminarium i samband med världskongressen om rehabilitering (We move society) samt nätverksmöte med nordiskt nätverk för aktiv fritid.

- Relevanta artiklar i CRPD: 9 (tillgänglighet), 20 (personlig mobilitet), 25 (hälsa) och 26 (rehabilitering).
- Mål/delmål i Agenda 2030: SDG 3 (hälsa), SDG 5 (jämsliddhet) och SDG 10 (jämlighet).

Sif Holst nominerad till FN-kommittén

Danmark nominerade hösten 2020 Sif Holst som kandidat till The Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Även om hon inte blev vald så är hon stolt – och beredd att ge det ett nytt försök.

– Det är en stor ära. Jag är stolt över att Danmark nominerat mig, en stark kvinna med rötterna djupt i det funktionshinderspolitiska arbetet, säger Sif Holst.

Sif Holst är vice ordförande för Danske Handicaporganisationer och medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, Nordiska ministerrådets rådgivande organ för området. Hon har en gedigen bakgrund i den danska funktionsrättsrörelsen.

– För mig är det viktigt att personer med funktionsnedsättning är representerade i CRPD-kommittén, säger Sif Holst.

Vill bidra med nordiskt arbetssätt

CRPD är FN:s kommitté med ansvar att överse implementeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). 2020 var det dags att byta ut hälften av kommitténs 18 medlemmar. Till de nio vakanta platserna hade länderna nominerat 22 kandidater.

Valet av nya kommittémedlemmar skedde under statspartsmötet 30 november. Sif Holst valdes dock inte in i kommittén.

– Det är alltid jobbigt att inte bli vald, men i detta fall hade vi förväntat oss att det förmodligen skulle bli så. Det var ju i sista ögonblicket som jag sattes upp på listan över kandidater. Det var dessutom väldigt många som ställde upp, och det är vanligt att inte bli vald förrän på sitt andra försök, säger Sif Holst.

Redo att ställa upp på nytt

Trots viss besvikelse ser hon ändå detta som det första steget.

– De olika aktörerna som står bakom min kandidatur diskuterade redan från

Sif Holst har en gedigen
bakgrund och stort stöd.

starten möjligheten att nominera mig på nytt om jag inte blev vald på första försöket.

En av dem som uttalat sitt stöd för Sif Holst är Nordiska ministerrådets generalsekreterare Paula Lehtomäki.

– Sif Holst har i många år varit en central gestalt i det nordiska samarbetet kring funktionshinder, därför anser jag att han skulle bidra stort till kommitténs arbete, säger Paula Lehtomäki.

I Danmark har Sif Holst haft stöd från bland annat Astrid Krag, Danmarks hälsominister.

– Jag känner Sif som en kompetent person som arbetar passionerat för att stärka personer med funktionsnedsättning. Som en ledarfigur i Danske Handicaporganisationer har Sif kämpat för starkare rättigheter, och organisationen har spelat en viktig roll för mycket av det vi åstadkommit och förbättrat i Danmark de senaste åren.

"Hon arbetar passionerat för att stärka personer med funktionsnedsättning", säger Danmarks hälsominister Astrid Krag om Sif Holst.

Vill lyfta nordiska värden

Processen att nominera Sif Holst på nytt är redan i gång och om allt går som förväntat kan hon vara uppsatt som kandidat för 2022 redan nu i vår.

– Jag var mycket ärad över all den uppmärksamhet jag fick på grund av min kandidatur och jag tror att jag i Danmark, och kanske även i Norden, har bidragit till att sätta fokus på vikten av konventionen och internationellt arbete. Och på andra ställen i världen hoppas jag att jag kunnat lyfta några nordiska värden och väckt tankar om stärkt samarbete.

Sif Holst betonade det nordiska perspektivet på funktionshindersfrågor, som hon ville lyfta i FN.

– Jag tycker att det är viktigt att kunna bidra med det nordiska arbets sättet, att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva aktiva liv med möjlighet att till exempel studera, arbeta och kunna delta i demokratin.

Inspirerad av Grönland och samiska områden

Andra nordiska värden som hon framhöll i sin kandidatur var att vi arbetar med universell design och brukardelaktighet.

– Jag är inspirerad av det nordiska arbetet med de särskilda frågeställningar som människor med funktionsnedsättningar i till exempel Grönland och i samiska områden står inför och jag vill se ett större fokus på det i kommitténs arbete.

Vilka frågor tycker du är viktigast att driva?

– Självständigt boende och möjligheten till deltagande är mycket viktigt för mig, på det stora hela har jag fokus på empowerment för personer med funktionsnedsättning, säger Sif Holst.

En av de många frågor hon passade på att lyfta under sin kandidatur var rättigheter för personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

Jag gläder mig särskilt över en debatt jag deltog i som handlade om att även personer med kognitiva funktionsnedsättningar ska kunna delta demokratiskt. Jag vet att det på FN-nivå arbetas vidare med det här.

"Hon skulle bidra stort till kommitténs arbete", säger Nordiska ministerrådets generalsekreterare Paula Lehtomäki om Sif Holst.

Hur fungerar FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning?

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, granskar så att länderna som skrivit under verkligen följer konventionen. Den ger också förslag till vad länderna behöver förbättra. Här finns också möjligheten att lämna in enskilda klagomål om brott mot konventionen.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är ett grundläggande dokument för funktionshinderspolitik i hela världen. I det nordiska samarbetet om funktionshinder likaså. Alla länder har ratificerat konventionen och arbetar systematiskt med att genomföra dess innehåll och leva upp till dess intentioner.

Sedan 2020 är också samtliga nordiska länder i dialog med FN gällande genomförandet av konventionen. Länderna rapporterar om samtliga artiklar och civilsamhället producerar alternativrapporter där deras perspektiv förs fram. En särskild kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som också förkortas CRPD, granskar därefter landet. Granskningen sker i flera steg enligt en särskild process som avslutas med att landet får en rapport med kommitténs observationer om vad landet behöver göra för att föra processen vidare. Nordens välfärdscenter och Funktionshindersrådet följer ländernas dialoger och alla dokument finns tillgängliga på Nordens välfärdscenters webbplats: [De nordiska ländernas rapportering till FN | NVC \(nordicwelfare.org\)](https://nordicwelfare.org).

Kan ta upp enskilda klagomål

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) består av arton oberoende experter som övervakar ländernas genomförande av konventionen. Alla länder som ratificerat konventionen är skyldiga att regelbundet lämna rapporter till kommittén om hur rättigheterna genomförs.

Den första rapporten ska lämnas in inom två år och därefter vart fjärde år.

Kommittén granskar varje rapport och lämnar förslag och allmänna rekommendationer till det berörda landet.

Det går också att skicka in klagomål direkt till kommittén om ditt land skrivit under men du anser att land ändå bryter mot konventionen. Det valfria protokollet till konventionen ger kommittén möjlighet att granska enskilda klagomål. Kommittén sammanträder vanligtvis vid två sessioner per år i FN:s lokaler i Genève.

**FN:s generalförsamling
vid invigningen av
statspartsmötet.**

Experter med funktionsnedsättning

Kommitténs ledamöter är personligt valda, inte som företrädare för regeringen. Medlemmarna ska ha hög moralisk ställning och erkänd kompetens och erfarenhet inom det område som omfattas av konventionen. Nomineringar till kommittén kan göras av konventionsstater, i enlighet med artikel 4.3 i konventionen som handlar om att involvera personer med funktionsnedsättning i de sammanhang som berör dem. Artikel 4.3 säger bland annat att "Kommitténs medlemmar ska väljas av konventionsstater, med beaktande av rättvis geografisk fördelning, representation av de olika formerna av civilisation och de viktigaste rättssystemen, balanserad könsrepresentation och deltagande av experter med funktionsnedsättning". Medlemmarna väljs för en period på fyra år och kan bli återvalda om de blir nominerade.

Handlingsplanen – Two more years

Handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder

Hittills har åtta av nio aktiviteter i Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersområdet satts igång, fem av dem är genomförda och en återstår att få igång. Under planens sista två år ska aktiviteterna bringa resultat som syftar till mer effektiv inkludering. Aktiviteterna ska också evalueras och resultatet utgör ett underlag för ministerrådet när de 2022 ska besluta om fortsättningen för samarbetet. Samarbetet om funktionshinder och evalueringens resultat är också en punkt vid Nordiska rådets session hösten 2021.

Ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet gäller mellan 2018–2022. Planen är förankrad i Nordiska ministerrådet för social- och hälso-

FAKTA

Status för aktiviteterna i handlingsplanen, september 2020:

Avslutade

- Aktivitet 3.2 Studentmobilitet och funktionshinder
- Aktivitet 1.3 Barn, unga och delaktighet
- Aktivitet 2.2 Universell utformning, delaktighet och demokrati
- Aktivitet 2.3 Inkluderande arbetsliv
- Aktivitet 3.3 Smarta inkluderande städer

Pågående

- Aktivitet 1.1 Insatser för att stötta implementering av UNCRPD
- Aktivitet 2.1 Integrering av funktionshindersperspektiv i ministerrådets verksamhet
- Aktivitet 3.1 Gränshinder och funktionshinder

Ännu ej igång

- Aktivitet 1.2 Ursprungsbefolkning och funktionshinder

politik, MR-S, men involverar ett flertal politikområden. Planen bygger på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD), Agenda 2030 och Nordiska ministerrådets strategiska dokument. Handlingsplanen har tre fokusområden: mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och fri rörlighet.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder har ett koordinerande ansvar för att handlingsplanen genomförs. Detta arbete görs av rådets sekretariat vid Nordens välfärdscenter. Under varje område finns tre aktiviteter som är av olika karaktär och involverar flera olika politikområden. Rådsmedlemmarna har också engagerat sig i intressegrupper kring aktiviteterna, och medverkar i genomförandet.

Så är statusen – aktivitet för aktivitet

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Aktivitet 1.1 Insatser för att stödja genomförandet av FN:s rättighetskonventioner

Tidsperiod:

Pågår under hela handlingsplansperioden 2018–22.

Utförare och finansiär:

Insatserna utförs i stor utsträckning av Nordens välfärdscenter och i samarbete med ordförandeskapen och Nordiska ministerrådets sekretariat.

Finansieras till största delen av social- och hälsosektorn, inte minst genom Nordens välfärdscenters basbeviljning.

Statistik om funktionshinder i Norden

Nordens välfärdscenter genomför projektet i samarbete med Nordregio.

Syftet är att kartlägga vilken statistik som finns om levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning på ett antal områden, och huruvida statistiken kan användas för att följa utvecklingen på nordisk nivå. Målet är att föreslå ett antal indikatorer med koppling till genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt Agenda 2030. En rapport från projektet planeras att publiceras 2021.

Mer information om projektet:

<https://nordicwelfare.org/en/projekt/16945-2/>

Barn och unga med funktionsnedsättning

Nordens välfärdscenter utvecklar och fördjupar sin kompetens om barn och unga med funktionsnedsättning och ländernas arbete med UNCRPD, Barnkonventionen (CRC) och Agenda 2030. Bland annat kartläggs ländernas dialoger med FN gällande implementeringen av artikel 7 i CRPD om barn med funktionsnedsättning och 12 i CRC. Arbetet görs som en del av Nordens välfärdscenters insats i projektet 1.3 i handlingsplanen.

Utbildning om funktionshinder och mänskliga rättigheter

Nordens välfärdscenter stödjer grupper av lärosäten och andra intressenter som vill utveckla idéer och ansöka om nordiska medel för samarbeten inom funktionshindersfältet, exempelvis genom Nordplusprogram. Nordens välfärdscenters stöd består bland annat i att vara en kompetensresurs och genom att facilitera nätverksmöten. Under 2020 genomförs en uppdatering av publikationen Nordic cooperation on higher education and research human rights and disability, som bland annat innehåller en kartläggning av högre utbildningsmiljöer som arbetar med funktionshinder. Kartläggningen görs tillsammans med lärosäten i de fem länderna, Färöarna, Grönland och Åland.

Publikationen som ska uppdateras: <https://nordicwelfare.org/publikationer/nordiskt-samarbete-om-hogre-utbildning-och-forskning-om-funktionshinder-och-manskliga-rattigheter/>

Nordiskt sidoevenemang i samband med statspartsmötet för UNCRPD

Nordens välfärdscenter har tillsammans med ordförandeskapsländerna och Nordiska ministerrådets sekretariat gjort program för nordiska aktiviteter i samband med statspartsmötet för UNCRPD i 2017, 2019 och 2020. Statspartsmötet 2020 blev på grund av pandemin framflyttat till december 2020 och genomfördes online. Inget sidoevenemang genomfördes därför 2020. Inför 2021 avser Finland att genomföra ett sidoevenemang.

Aktivitet 1.2 Ursprungsfolk och funktionshinder

Tidsperiod:

Ej igång. Förhoppningsvis kan projektet genomföras inom handlingsplansperioden.

Utförare och finansiär: -

Status:

Det finns generellt sett lite systematiserad kunskap om funktionsnedsättning och funktionshinder kopplat till de ursprungsfolk som finns i Norden, samer och inuiter.

Målsättningen är att stödja forskning, professionella nätverk och nordiska nätverk av personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga från nordiska ursprungsfolk. Nordens välfärdscenter har tidigare arbetat med ett projekt om samer och funktionsnedsättning.

Nordens välfärdscenter har tillsammans med medlemmar i Funktionshindersrådet och aktörer i Norge, Finland, Sverige och Grönland ansökt om medel från det arktiska samarbetsprogrammet för projektet Jämlik välfärd i Arktisa.

Aktivitet 1.3 Barn, unga och delaktighet

Tidsperiod:

Projektet startades 2019 och avslutades 2020.

Utförare och finansier:

Projektets aktiviteter finansieras delvis av NORDBUK och delvis genom Nordens välfärdscenters basbeviljning. Nordens välfärdscenter bidrog även med projektledning.

Status:

Barn och unga med funktionsnedsättning har sämre hälsa och förutsättningar för delaktighet än andra barn.

Nordens välfärdscenter har drivit, med finansiering från och i dialog med Nordiska ministerrådets barn- och ungdomskommitté NORDBUK, ett projekt som samlar kunskap om situationen för barn och unga med funktionsnedsättning. Projektet har även innefattat metoder och exempel på lovande praxis om hur barn och ungas röst kan stärkas inom skola och fritid. En expertgrupp samt en grupp företrädare för unga med funktionsnedsättning har bidragit till en rapport om situationen för barn och unga med funktionsnedsättning i Norden, en kartläggning av aktörer med ansvar för att främja inkludering av och kunskap om gruppen samt goda exempel på metoder för inkludering i olika sammanhang. Rapporten publicerades i början av 2021.

Inom projektet har också tagits fram en modell för hur ett barn- och ungdomsperspektiv kan förstärkas och integreras i det nordiska samarbetet om funktionshinder. Rapporten har publicerats på svenska och på engelska.

Mer information om projektet:

<https://nordicwelfare.org/projekt/barn-unga-och-delaktighet/>

Projektet har arbetat med att titta på hur man kan stärka barn och ungas röster inom skola och fritid.

HÅLLBAR UTVECKLING

Aktivitet 2.1 Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet

Tidsperiod:

Pågår under hela handlingsplans perioden.

Utförare och finansiär:

Projektet utförs under ledning av Funktionshindersrådets sekretariat i nära dialog med NMRS. S-sektorn finansierar genom Funktionshindersrådets sekretariat. Insatser inom andra politikområden finansieras av respektive sektor.

Status:

Nordiska ministerrådet arbetar systematiskt för att stärka funktionshindersperspektivet i alla relevanta politikområden. Målet är att generera positiva förändringar som förbättrar tillgänglighet och stärker medvetenhet om funktionshindersperspektiv inom områdena arbetsmiljö och personalpolitik, möten/konferenser och kommunikation.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder driver på och följer upp denna utveckling, via Funktionshindersrådets sekretariat. Rapporten Ett nordiskt samarbete för alla – Funktionshindersintegrering i Nordiska ministerrådets verksamhet 2020 publicerades i november.

Mer information på Nordens välfärdscenters hemsida:

<https://nordicwelfare.org/en/disability-issues/12527-2/>

Aktivitet 2.2 Universell utformning, delaktighet och demokrati

Tidsperiod:

Påbörjades 2019 och avslutades 2020.

Utförare och finansiär:

Nordens välfärdscenter koordinerade projektet som utfördes tillsammans med nationella aktörer i länderna. Varje nationell aktör ansvarade för att arrangera ett nordiskt dialogmöte om ett tema kopplat till mål och delmål i Agenda 2030.

Status:

Detta projekt kartlade nätverk och tillvägagångssätt samt bidrog till genomförandet av fem delmål i Agenda 2030. Projektet genomfördes av Nordens välfärdscenter tillsammans med nationella aktörer i de nordiska länderna, och samlade företrädare för de största funktionshindersgrupperna (syn, hörsel, rörelse, kognition), unga med funktionsnedsättning, forskare, praktiker och politiker för dialog, utveckling och spridning av goda exempel för universell utformning, det som kan stärka utveckling mot ett Norden för alla.

12–13 januari 2020: THL i Finland genomförde ett dialogseminarium med och om involvering av unga med funktionsnedsättning.

24 september 2020: Socialministeriet på Island genomförde ett webinarium om aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning.

5 oktober 2020: Socialstyrelsen i Danmark genomförde ett webinarium om digitalisering av social service

27 oktober 2020: Bufdir i Norge genomförde ett webinarium om smarta inkluderande städer

17 november 2020: Myndigheten för delaktighet i Sverige genomför ett webinarium om politisk delaktighet bland personer med funktionsnedsättning.

En rapport publiceras 2021.

Mer information om projektet:

<https://nordicwelfare.org/en/projekt/universell-utformning-delaktighet-och-demokrati/>

Aktivitet 2.3 Inkluderande arbetsliv

Tidsperiod:

Påbörjades 2019 och avslutas 2021.

Utförare och finansiering:

Nordens välfärdscenter genomför projektet Framtidens arbetsliv – teknik och digitalisering för ökad inkludering på uppdrag av ÄK-A:s arbetsmarknadsutskott.

Status:

Situationen för unga och vuxna med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden präglas fortfarande av utanförskap. Nordens välfärdscenter driver ett projekt med framtidsperspektiv på arbetsliv, bland annat med fokus på innovationer och teknologi som möjliggörande för en mer inkluderande arbetsmarknad. Målsättningen är bland annat att arrangera årliga expertseminarier och andra nordiska möten. Projektets insatser förbättrar kunskapen och stimulerar samarbete om statistik, metoder, insatser och projekt knutna till arbetsdeltagande och funktionshinder.

Projektet har en nordisk styrningsgrupp och en referensgrupp. Inom projektet ska en kunskapsöversikt tas fram av en uppdragstagare som upphandlas av NVC. Inom projektet ska också expertseminarium genomföras samt en verktygslåda med goda exempel på inkludering i arbetslivet tas fram. En rapport med kunskapsläget och den mer praktiskt orienterade verktygslådan publiceras 2021.

Mer information om projektet: <https://nordicwelfare.org/projekt/framtidens-arbetsliv/>

Hur kan innovationer
och teknik göra
arbetsmarknaden mer
inkluderande?

FRI RÖRLIGHET

Aktivitet 3.1 Funktionshindersperspektiv i nordiskt samarbete om gränshinder

Tidsperiod:

Årliga aktiviteter så som seminarier genomförs under hela handlingsplansperioden.

Utförare och finansiär:

Nordens välfärdscenter och Funktionshindersrådet planerar och genomför ett seminarium om teckenspråk och mobilitet. En rapport skrivs om hur mobilitet kan främjas för personer med funktionsnedsättning, mer särskild inriktning på döva teckenspråkiga. Projektet finansieras delvis med medel från samarbetsministrarnas budget för handlingsplanen om mobilitet.

Status:

Denna aktivitet förstärker kompetensen om funktionshindersperspektiv hos de aktörer som utreder och föreslår lösningar för gränshindersfrågor och höjer samtidigt kompetensen kring gränshinderssamarbetet hos medlemmarna i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Årliga seminarier arrangeras och dessa involverar relevanta aktörer inom till exempel gränshinderssamarbetet. Det innefattar också dialog med teckenspråksnätverket

angående tolkordningar och mobilitet. Seminariet skulle ha genomförts i november 2020 men är framflyttat till början av 2021.

Mer information om seminariet: <https://nordicwelfare.org/evenemang/seminarium-om-mobilitet-och-teckensprak-i-norden/>

Aktivitet 3.2 Studentmobilitet

Tidsperiod:

Projektet genomfördes under 2019.

Utförare och finansiär:

Nordens välfärdscenter genomförde projektet med finansiering från ÄK-U.

Status:

EU och de nordiska länderna har målsättningar om att studenter inom högre utbildning genomför hela eller en del av sin utbildning i ett annat land. Dessa mål omfattar studenter med funktionsnedsättning.

På grund av ett flertal barriärer som särskilt drabbar studenter med funktionsnedsättning finns stora skillnader mellan dessa och andra studenter vad gäller de faktiska möjligheterna att studera utomlands. I projektrapporten Equity in student mobility in higher education har dessa barriärer beskrivits och rekommendationer har formulerats om vad som kan förbättra förutsättningar för studentmobiliteten i Norden.

Ett flertal nordiska seminarier arrangeras med syfte att sprida resultaten från projektrapporten och i förlängningen öka mobiliteten hos studenter med funktionsnedsättning. Projektet är avslutat.

Mer information: <https://nordicwelfare.org/en/projekt/student-mobility/>

Activity 3.3 City planning from a disability perspective

Tidsperiod:

Projektet påbörjades 2019 och avslutas 2020.

Utförare och finansiär:

Projektet genomförs av Nordregio med expertstöd från Nordens välfärdscenter på uppdrag av R-sektorns temagrupp för hållbar urban utveckling.

Status:

Många av hindren för fri rörlighet som särskilt drabbar personer med funktionsnedsättning kan lösas genom samarbete inom sektorer med anknytning till stadsplanering. Viktiga områden för nordiskt samarbete är exempelvis transport, byggd miljö ("smarta städer" och "äldersvänliga städer" är några exempel på hur detta konceptualiserats hos WHO och andra), liksom turism och så vidare. Nordregio genomför projektet Planning and designing the inclusive smart city. Rapporten The right to access the city publicerades i oktober 2020.

Mer information om projektet:

<https://nordregio.org/research/planning-and-designing-the-inclusive-smart-city/>

Aktiviteter 2020

Under 2020 har Funktionshindersrådets medlemmar deltagit i följande aktiviteter.

Januari

- 13 Rådsmedlemmar medverkade vid nordisk ungdomskonferens i Helsingfors.
- 14–15 Rådsmedlemmar medverkade vid expertseminarium om barn och unga med funktionsnedsättning i Helsingfors.
- 27 Möte med arbetsutskottet i Köpenhamn.

Februari

- Arbetsmöten om aktiviteter i handlingsplanen.

Mars

- 5 Rådssekreteraren medverkade i workshop om ministerrådets handlingsplan för arbetet med den nya visionen.
- Möte med arbetsutskottet online.
- Arbetsmöten online om aktiviteter i handlingsplanen.

April

- Nationella undersökningar om covid-19 och pandemins konsekvenser i länderna.

Maj

- 4–5 Rådsmöte 1 hölls online.
- 6 Rådsmedlemmar medverkade i webinarium om hur Nordiska ministerrådet involverar barn och unga.
- 19 Webinarium och diskussion om covid-19-pandemins konsekvenser.

Juni-Augusti

- Sol och bad.

September

- 9–11 Rådsmöte 2 hölls online.
- 11 Webbinarium om covid-19-respons och konsekvenser.
- 24 Rådsmedlemmar medverkade vid webbinariet Active involvement of people with disabilities create better solutions for all.

Oktober

- 8 Rådsmedlemmar medverkade i webbinarium om covid-19, session med International Initiative for Disability Leadership.
- Nätverksmöten om universell utformning, delaktighet och demokrati.

November

- Nätverksmöten om universell utformning, delaktighet och demokrati.
- 19 Digital reception för Sif Holst med anledning av val till CRPD-kommittén.
- 25 Inspirationsworkshop med Nordiska ministerrådets interna nätverk för funktionshindersintegrering.
- 25–27 Rådsmöte 3 hölls digitalt.
- 26 Rådsmedlemmar medverkade vid en onlinekonferens om broar och barriärer i arbetslivet.
- 27 Rådsmedlemmarna medverkade i webbinarium om projektet om innovationer och teknologi i arbetslivet, samt efterföljande workshop.

December

- 3 Internationella funktionshindersdagen uppmärksammas i hela Norden
- 14–18 Norden runt. Möten med de nationella grupperna i Funktionshindersrådet.

Medlemmar 2020

 Leif Olsen

VIVE

leol@vive.dk

Anne-Merete Kissow

Handicapidrættens Videnscenter

ak@handivid.dk

Ersattes under året av

Hanne Warming

Roskilde Universitet

hannew@ruc.dk

Sif Holst

Danske Handicaporganisationer

sho@handicap.dk

Anni Sørensen

Landsforeningen LEV

as@lev.dk

 Päivi Nurmi-Koikkalainen

Institutet för hälsa och välfärd THL

paivi.nurmi-koikkalainen@thl.fi

Sanna Ahola Institutet för hälsa och välfärd THL

sanna.t.ahola@thl.fi

Ersattes under året av

Tea Hoffrén

Social- och hälsovårdsministeriet

Tea.hoffren@stm.fi

Anna Caldén

SAMS–Samarbetsförbundet kring funktionshinder

annacalden@gmail.com

Pirkko Mahlamäki

Handikappforum

pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi

 Doris Bjarkhamar

Socialministeriet

Doris.bjarkhamar@amr.fo

Heini Petersen

Socialministeriet

heini.petersen@amr.fo

Tóra við Keldu

MEGD

tora@megd.fo

Jónvør Christiansen

MEGD

jonvor@megd.fo

 Karina Ivalo Kleist

Socialstyrelsen

kaik@nanoq.gl

Kenneth Thomsen

Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold

kent@nanoq.gl

Anders Meilvang

NIIK

anders@niik.gl

Pia Kielsen

NIIK

piki@kimik-it.gl

 Þór G. Þórarinnsson
Socialministeriet
thor.thorarinsson@frn.is

Ingibjörg Broddadóttir
Socialministeriet
ingibjorg.broddadottir@frn.is

Ersattes under året av
Þór Hauksson Reykdal
Socialministeriet
thor.reykdal@frn.is

Þuríður Harpa Sigurðardóttir
Öryrkjabandalag Íslands (ÖBÍ)
thuridur@obi.is

Bryndís Snæbjörnsdóttir
Landsforeningen Throskahjalp
bryndis@throskahjalp.is

 Anna Bjørshol
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
anna.bjorshol@bufdir.no

Inger Huseby
Helsedirektoratet
inger.huseby@helsedir.no

Ersattes under året av
Per-Christian Wandås
Helsedirektoratet
Per-Christian.Wandas@helsedir.no

Eva Buschmann
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
eva@cp.no

Vigdís Endal
Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes or-
ganisasjoner (SAFO)
vigdis.endal@safo.no

Ersattes under året av
Janne Skei
Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes or-
ganisasjoner (SAFO)
Janne.Skei@safo.no

 Ola Balke
Myndigheten för delaktighet
ola.balke@mfd.se

Karin Flyckt
Socialstyrelsen
karin.flyckt@socialstyrelsen.se

Elisabeth Wallenius
Funktionsrätt Sverige
elisabeth.wallenius@funktionsratt.se

Håkan Thomsson
Synskadades riksförbund
hakan.thomsson@srf.nu

 Gunilla Lindqvist
Ålands landskapsregering
gunilla.lindqvist@regeringen.ax

Susanne Broman
Ålands handikappförbund
susanne.broman@handicampen.ax

Henrik Lagerberg
Ålands handikappförbund
henrik.lagerberg@aland.net

FAKTA/NY NORDISK HANDLINGSPLAN

Nordiska ministerrådets Vision 2030 har en handlingsplan med tolv prioriterade mål. Personer med funktionsnedsättning omnämns i flera mål och tillgänglighet lyfts fram som en viktig aspekt.

– Det är positivt att funktionshindersperspektivet finns med i handlingsplanen och vi hoppas att dessa perspektiv kommer att vara inkluderade i implementering, säger Maria Montefusco, seniorrådgivare på Nordens välfärdscenter.

Så fungerar det nordiska samarbetet för alla

Nordiska ministerrådet har som mål att statuera exempel som tillgänglig och inkluderande organisation, så att alla, oavsett funktionsnedsättning, ska kunna ta del av och påverka den nordiska politiken på lika villkor.

För att kunna uppnå det arbetar man med att integrera ett funktionshindersperspektiv i alla relevanta politikområden. Rapporten Ett nordiskt samarbete för alla – integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet 2020 visar hur långt arbetet kommit.

I det nordiska samarbetet förekommer fortfarande bristande tillgänglighet, som hindrar personer med funktionsnedsättning att delta aktivt i samarbetet och därmed både att påverka och ta del av den politik som utvecklas. Personer med funktionsnedsättning är även "osynliga" i flera politikområden.

Detta är ett demokratiskt tillkortakommande och Nordiska ministerrådet arbetar därför systematiskt för att stärka funktionshindersperspektivet. Rapporten Ett nordiskt samarbete för alla innehåller en genomgång om hur arbetet fortskridit under 2020, men också en blick framåt, på vad som är nästa steg på vägen mot ett tillgängligare nordiskt samarbete.

Ingen konkurrens mellan grupper

Ett gott exempel på hur Nordiska ministerrådets barn- och ungdomsstrategi har ett integrerat funktionshindersperspektiv är projektet Barn, unga och delaktighet som Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) finansierar tillsammans med Nordens välfärdscenter. <https://nordicwelfare.org/projekt/barn-unga-och-delaktighet/>

– Det finns mycket kvar att göra. Men jag är nöjd med att vi tillsammans lyckats lyfta bägge perspektiven och hur man kan arbeta med dem, säger Idah Klint, seniorrådgivare inom området Barn och unga.

Barn och unga är ett av tre tvärssektoriella perspektiv (ihop med jämställdhet och hållbar utveckling) som Nordiska ministerrådets beslutat att integrera. Målet är att ett barnrätts- och ungdomsperspektiv ska införlivas

Mikael Carboni Kelk

i genomförande av initiativ, exempelvis i formulering av samarbetsprogram, handlingsplaner, och naturligtvis i utformande av projekt.

– Det finns en risk att hamna i perspektivträngsel. Jag jobbar med att övertyga andra om att det inte finns någon sådan konkurrens, säger Idah Klint. För oss handlar det om att fortsätta lyfta fram särintressen och olika förutsättningar för barn och unga specifikt.

Webbpublikationer nyhet sedan i våras

I september trädde nya webbtillgänglighetskrav i kraft i EU, och på ministerrådets kommunikationsavdelning har man lagt mycket kraft på att se till att webbplatsen norden.org ska vara tillgänglig för alla.

– Vi har arbetat med att göra våra publikationer tillgängliga och att finjustera vår webb, så att innehållet lever upp till standarden, säger Mikael Carboni Kelk, seniorrådgivare på kommunikationsavdelningen vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn.

Tidigare trycktes rapporter och delades som pdf:er på webben. Men pdf är inte ett särskilt tillgängligt format. Sedan i våras publiceras nya publikationer som webbpublikationer i stället, det betyder att de ser ut som en vanlig webbplats, där det är enklare att bläddra mellan olika kapitel och där skärmläsare kan hoppa mellan rubriker.

"Vi ska bli ännu bättre på tillgänglighet"

Men tillgänglig kommunikation är mer än bara teknik, även innehållet och språket det förmedlas på är viktigt för att skapa kognitiv tillgänglighet.

Nordiska Ministerrådet har en komplex blandning av målgrupper: politiker, tjänstemän, intresseorganisationer, medier och medborgare, fördelade i alla de nordiska länder.

– Hela tiden försöker vi språkligt bryta ner de stora politiska frågorna till vad det har för betydelse för målgruppen. Eller framhäva vilken skillnad det politiska samarbetet gör i vardagen för till exempel människor med funktionsnedsättning, säger Mikael Carboni Kelk.

I höstas hölls ett kommunikationsseminarium för alla kommunikationsrådgivare på Nordiska ministerrådet och de nordiska institutionerna där huvudfokus ligger på funktionshinder.

– Målet är att vi alla ska bli ännu bättre på att göra vår kommunikation tillgänglig för människor med funktionsnedsättning, säger Mikael Carboni Kelk.

En grupp står utanför det digitala samhället

Funktionshindersintegreringen görs på alla relevanta politikområden, och ett hett område är digitalisering.

– De nordiska länderna ligger långt fram vad gäller digitalisering och i har även en stor tillit till digitala tjänster. Men det finns en grupp som står utanför.

Så kallade "digital gaps" måste vi vara medvetna om när vi digitaliserar det offentliga, säger Morten Friis Møller, seniorrådgivare inom digitalisering.

Men den gruppen är heterogen och vi vet dessutom ganska lite om den. Därför ingår det i inkluderande arbetet att med hjälp av nordiska indikatorer få bättre perspektiv på vilka det är som står utanför en digital gemenskap.

Designa för alla – från början

Genom deklarationen Digital North har Nordiska ministerrådet skapat en strategisk ram för ett nordiskt och nordiskt-baltiskt samarbete kring digitalisering.

– Vi pratar om digital inklusion, hur vi ska få med alla. Och där blir tillgänglighet i designen viktig. Det gäller att från början bygga de digitala tjänsterna så att alla ska kunna använda dem, säger Morten Friis Møller.

Ojämlig data

En fråga som lyfts på senare tid är hur vi kan använda data utan att reproducera ojämlikheter. Data är ofta inte representativ, utan bygger på det som finns insamlat. Det kan betyda att de grupper som är exkluderade från ett system eller verktyg inte heller finns med i den data som sedan används för att bygga vidare eller bygga nytt. Även om underlaget är stort så speglar det bara ett urval.

– Ett exempel är ansiktsgenkänning som är bra på att identifiera vita män över 40 år, men sämre när det gäller alla andra grupper, säger Morten Friis Møller. Det beror på att det bygger på historiska data.

Morten Friis Møller refererar till den aktuella boken *Osynliga kvinnor*: hur brist på data bygger en värld för män av Caroline Criado Perez, men menar att detta inte bara gäller ojämställdhet mellan kvinnor och män, utan alla grupper som är underrepresenterade eller exkluderade.

Ett tydligt exempel enligt Morten Friis Møller är sjukdomsbehandling. I många fall bygger tillgänglig data på tester gjorda på unga, friska män och när vi använder dessa data får vi helt enkelt behandling och vård optimerad för andra grupper än de som är målgrupperna.

Morten Friis Møller

Viktig workshop

Idah Klint, Morten Friis Møller och Mikael Carboni Kelk är allihop med i Nätverket för integrering av funktionshindersperspektiv vid Nordiska ministerrådets sekretariat.

De deltog i november 2020 på en inspirationsworkshop ihop med Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder och företrädare för unga med funktionsnedsättning och berättade om sina olika områden och diskuterade nästa steg med experterna i rådet.

Barn, unga och delaktighet

Visionen för det nordiska samarbetet är att bli världens mest integrerade och hållbara region 2030. För att lyckas med det är det viktigt att involvera barn och unga då politik utvecklas, genomförs och utvärderas.

Nordiska ministerrådet har en tvärspektoriell strategi för barn och unga som slår fast att Norden ska vara den bästa platsen i världen för barn och unga att leva i. Barnrätts- och ungdomsperspektiv integreras därför på tvärs i hela det nordiska samarbetet.

Inom funktionshinderssamarbetet har barnrättsperspektiv tidigare lyfts fram och unga med funktionsnedsättning har involverats som experter och företrädare inom exempelvis projekt, vid evenemang och i expertgrupper. Dock har det inte gjorts systematiskt eller följts upp regelbundet.

Det nordiska samarbetet om funktionshinder ska vara relevant för barn och unga. I enlighet med de nordiska samarbetsministrarnas beslut ska funktionshinderssamarbetet, liksom all annan nordisk politik, ha ett integrerat barnrätts- och ungdomsperspektiv. Perspektiven behöver beaktas i inriktning såväl som i innehåll i beställningar, till exempel i projektbeskrivningar redan från start. Detta görs mest effektivt genom att involvera barn och/eller unga själva i utveckling av projektidéer och verksamhet, från början. I dialoger med barn och unga är det viktigt att ha ett tilltal och ett språk som är tillgängligt och inkluderande och ge exempel som är relevanta.

Rätt att bli involverad

Barn och unga har en annan kunskap än vuxna om hur det är att vara barn och ung idag. De har även andra behov, intressen och levnadsvillkor än vuxna. Barn och unga med funktionsnedsättning har andra behov och levnadsvillkor än andra barn och unga. Dock har barn och unga inte nödvändigtvis andra intressen än barn och unga utan funktionsnedsättning.

Tillgänglighet är en grundläggande aspekt som avgör förutsättningar för delaktighet för barn och unga med funktionsnedsättning. Omgivningen kan möjliggöra eller hindra delaktighet och den påverkar barn och unga med funktionsnedsättning mer och på flera sätt än andra. Detta på grund av att

det ofta förekommer brister i tillgängligheten i våra samhällen. Barn och unga med funktionsnedsättning har rätt till att bli involverade i beslut som angår dem. Det innebär att de kan och bör få ansvar och inflytande.

Bygger nya nätverk

Under 2020 gjordes flera framsteg kring arbetet med att beakta barnrättsperspektiv och att involvera unga med funktionsnedsättning i samarbetet om funktionshinder. Trots att pandemin gjorde det mer besvärligt att bygga nya nätverk och skapa arenor för effektiva och meningsfulla möten när man inte känner varandra, knöts unga med funktionsnedsättning och flera organisationer närmare och förutsättningarna är goda för att lyckas med detta framöver. I rapporten [Inga barn eller unga ska lämnas utanför | NVC \(nordicwelfare.org\)](#) finns en tydlig modell för ur detta arbete kan förläpa, tillsammans med barn och unga med funktionsnedsättning.

FAKTA

Med barnrätts- och ungdomsperspektiv menas i huvudsak två aspekter:

- Att i enlighet med bland annat FN:s barnkonvention utgå ifrån kunskap om barns och ungas bästa, att sätta barns och ungas rättigheter, kunskap och behov och önskemål i fokus och ha deras levnadsvillkor i åtanke i nordiskt samarbete, exempelvis vid kunskaps- och erfarenhetsutbyten och kartläggningar. Principen och ställningstagandet bör vara att som vuxen låta sig vägledas av barnet.
- Att säkerställa barns och ungas delaktighet och egen medverkan genom att skapa förutsättningar för involvering och aktivt deltagande i aktiviteter som berör dem.

Bättre beslut då unga med funktionsnedsättning involveras

Kristian Sørensen,
styrelsemedlem i danska
Sammenslutningen af Unge
med Handicap, uppmanar alla
att göra sina röster hörda.

Funktionshindersorganisationer för unga måste bjudas in där beslut fattas, inbjudan måste komma i ett tidigt skede och organisationerna ska vara involverade genom hela processen. Alla förslag som kommer från de unga måste tas på allvar. De ungas perspektiv är inte mindre värt, det kan bara vara lite annorlunda. Bland annat detta var budskapet till de nordiska regeringarna när unga med funktionsnedsättning samlades till vårt expertmöte om unga och delaktighet i Helsingfors.

– För att unga med funktionsnedsättning ska kunna involveras på ett meningsfullt sätt måste vi se individen. Här spelar inte funktionsnedsättningen någon roll egentligen. Det är ditt intresse som ska styra. Är du intresserad av po-

litik, miljö eller något annat ska du få vara med på samma arenor som alla andra, konstaterar Line Skåtøy, styrelseordförande i norska Unge Funksjonshemmede.

Kristian Sørensen, styrelsemedlem i danska Sammenslutningen af Unge med Handicap, uppmanar alla att göra sina röster hörda.

– Det behöver inte alltid vara så stora saker. Ta till exempel ställen som inte är så tillgängliga, pröva att tala med de ansvariga direkt. Jag går gärna på konsert men konsertlokalerna är ofta ganska otillgängliga och webbplatserna saknar dessutom information om tillgängligheten. Jag har många gånger skickat direkt feedback till konsertlokalen och de flesta brukar då lägga upp information om tillgänglighet på webben.

Varje människas rätt att bli hörd

Enligt FN-konventionen om barns rättigheter har alla barn och unga människor rätt att fritt uttrycka sin åsikt om alla ärenden och beslut som påverkar dem. De här synpunkterna ska tas i beaktande på alla nivåer i samhället.

– Det är varje barns rättighet, utan undantag. Men så är tyvärr inte fallet för alla i Norden i dag. Barn och unga med funktionsnedsättning upplever ofta att de inte är delaktiga i beslut som påverkar deras levnadsförhållanden och de har inte heller alltid tillgång till samma arenor som andra jämnåriga, konstaterar Nordens välfärdscenters projektledare Merethe Løberg.

Det är en av orsakerna till att Nordens välfärdscenter har startat projektet Barn, unga och delaktighet.

– Vi lyssnar till de unga, bland annat genom att involvera ungdomsambasadorer i vårt arbete. Fördelarna med att involvera barn och unga i beslutsfattandet är många. Vi får mer exakt kunskap och kan fatta bättre beslut, konstaterar Merethe Løberg.

FAKTA

Nordens välfärdscenter arrangerade ett expertmöte om unga och delaktighet 14–15 januari 2020 i Helsingfors tillsammans med Institutet för hälsa och välfärd. Kristian Sørensen var en av experterna som har utnämnts av NORDBUK att delta i Nordens välfärdscenters projekt Barn, unga och delaktighet. Line Skåtøy var en av ungdomsambassadörerna under expertmötet.

Större förståelse behövs

Enligt Line Skåtøy behövs det en större förståelse för att unga med funktionsnedsättning kan bidra till ett bättre beslutsfattande.

– Vi är alla olika. Det finns människor med multifunktionsnedsättning eller människor där funktionsnedsättningen inte syns utantill. Men vi kan alla bidra på olika nivåer, vi är alla värda det oavsett. Ju mer varierande sammansättning av människor som är med och bestämmer desto bättre blir besluten.

Line Skåtøy har ett hjärtfel och rygg- och nackskada som hon gärna berättar om för att sprida information om funktionsnedsättningar. Själv upplever hon att hon oftast blir hörd.

– För mig har det säkert varit lättare än för många andra eftersom jag har en stark personlighet. Ju äldre jag blir desto lättare är det. Jag har också aktiva föräldrar. De har alltid sett till att jag har kunnat delta i samma aktiviteter som andra jämnåriga och de har diskuterat sig fram till lösningar gällande skolgången då jag varit tvungen att vara borta längre tider.

Också Kristian Sørensen upplever att han har bra chanser att påverka.

– Det beror förstås på att jag är aktiv inom funktionshinderspolitiken och har möjlighet att delta i evenemang och möten där jag träffar politiker och kan tala direkt med dem. Det största hindret i min vardag, då det kommer till att bli hörd, är när människor vänder sig till min assistent i stället för till mig.

Line Skåtøy,
styrelseordförande i norska
Unge Funksjonshemmede.

Resurs, inte börda

Line Skåtøy och Kristian Sørensen får frågan om vilken framtid de vill se.

– Att folk förstår att den unga rösten har mycket att säga. Världen och teknologin utvecklas och unga är ofta först ute med att snappa upp nya trender. Det är mycket bättre för samhället om alla deltar och är med och utformar det, inte bara A4-personer, säger Line Skåtøy och syftar på personer som hör till genomsnittet.

– Jag hoppas få se fler personer med funktionsnedsättning i arbetslivet. Det är många som utbildar sig men inte får ett jobb. Vi ska ses som en resurs i samhället i stället för en börda, säger Kristian Sørensen.

Det nordiska samarbetet om funktionshinder har i nuläget inte ett integrerat barn- och funktionshinderperspektiv. Nordiska ministerrådets Barn- och ungdomskommitté NORDBUK har gett Nordens välfärdscenter i uppgift att i dialog med Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder utveckla ett förslag till hur funktionshinderssamarbetet kan få ett tydligare barn- och ungdomsperspektiv.

Hon kämpar för större inflytande för grönländska unga med funktionsnedsättning

– På Grönland är unga med funktionsnedsättning trötta på att människor tycker synd om dem. De vill vara starka och självständiga, konstaterar Christina Johnsen som är Grönlands första talesperson för personer med funktionsnedsättning.

Christina Johnsen tillträdde i november 2017 som talesperson på Tilioq – handicaptalsmanden, en självständig enhet under Grönlands social-, familje-, jämställdhets- och justitiedepartement.

Nordens välfärdscenter arbetar med ett projekt som strävar efter att alla barn och unga med funktionsnedsättning ska ha möjlighet till delaktighet på lika villkor som andra. På Grönland ligger man ännu i startgroparna gällande detta.

– Det finns ingen egen förening för unga med funktionsnedsättning på Grönland och det är ett problem. De föreningar som finns för vuxna är inte särskilt politiska. De satsar mer på social verksamhet, som att spela bingo, och det gillar de unga inte, säger Christina Johnsen.

– Det är förstås också bra med sociala program men det har lett till att aktiviteterna från föreningarna hittills blivit osynlig.

Lyssnar inte på de unga

En stor utmaning på Grönland är att det ofta är föräldrar som för de ungas talan.

– Vi har en stark kultur av att visa respekt för de äldre. Man frågar inte så mycket av de unga direkt, om hur de mår och hur de har det. Det är föräldrarna som för ungas talan. Vi skulle behöva prata med unga på tumanhand i mycket större utsträckning än nu, men det finns en rädsla bland barn och unga för att göra sina föräldrar besvikna.

En gång om året arrangerar Tilioq en stor konferens för personer med funktionsnedsättning och förra året bjöd de också in unga personer.

– Vi lyckades få med sex unga med olika funktionsnedsättningar. Vi frågade dem vad de vill och det var då vi fick höra att de är trötta på att människor tycker synd om dem. Fast det bara var frågan om sex personer så är det en bra start. Nu ska vi hålla fast vid dem, stärka gruppen och försöka ge dem förutsättningar att växa.

Christina Johnsen menar att ett sätt kunde vara att få etablerade ungdomsorganisationer, som exempelvis studentorganisationer, att ta tag i funktionshinderfrågor.

Handbok om rättigheter

Andra utmaningar handlar om statistik och utbildning. Det saknas data över hur många barn med funktionsnedsättning som bor på Grönland. Det samma gäller statistik om hur många av dem som har en examen.

– Vi gjorde en rundringning till de grönländska kommunerna och frågade hur många unga med funktionsnedsättning som har fått en examen och inte ens kommunerna själva har koll på detta.

Christina Johnsen tillträdde i november 2017 som talesperson på Tilioq – handicaptalsmanden, en självständig enhet under Grönlands social-, familje-, jämställdhets- och justitiedepartement.

– Just nu fungerar inte det här med specialklasser särskilt bra. Alltför många unga med funktionsnedsättning bara bevaras där och informeras inte heller om vilka möjligheter de har att vidareutbilda sig. Men Utbildningsstyrelsen är igång med en reform där det ska bli lättare för personer i specialklass att få en examen.

Christina Johnsen har också själv nästa steg klart för att förbättra delaktigheten för personer med funktionsnedsättning.

– På Grönland känner de dåligt till sina rättigheter så jag vill skapa en handbok som är inspirerad av Handboken om funktionshinderservice som Institutet för hälsa och välfärd i Finland har gjort. Min tanke är att handboken ska rikta sig både till brukarna och till dem som jobbar med funktionshinderfrågor i kommunerna. Just nu varierar det för mycket kommunerna emellan hur väl rättigheterna uppfylls.

FAKTA

Det nordiska samarbetet om funktionshinder har i nuläget inte ett integrerat barn- och funktionshindersperspektiv. Nordiska ministerrådets barn- och ungdomskommitté NORDBUK har gett Nordens välfärdscenter i uppgift att i dialog med Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder utveckla ett förslag till hur funktionshinderssamarbetet kan få ett tydligare barn- och ungdomsperspektiv.

Christina Johnsen är en av experterna som har utnämnts av NORDBUK att delta i Nordens välfärdscenters projekt Barn, unga och delaktighet.

Det saknas data över hur många barn med funktionsnedsättning som bor på Grönland. Det samma gäller statistik om hur många av dem som har en examen.

Unga med funktionsnedsättning vill ha eget nordiskt utbyte

Under 2020 har Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder inkluderat representanter från ungdomsorganisationer på dess möten och andra aktiviteter. Efter att ha deltagit på rådets möten under ett år finns det intresse för ett fördjupat nordiskt samarbete där ungas röster kan göra sig hörda. "Man skulle kunna starta ett forum där vi unga kan utbyta erfarenheter och bygga samarbete kring de frågor som rådet arbetar med", säger Zakaria Naser, ordförande i Ungdomskredsen vid Dansk Handicap Forbund.

Initiativet startade i och med Nordens välfärdscenters projekt [Universell utformning, delaktighet och demokrati | NVC \(nordicwelfare.org\)](#), som har involvering av unga som ett mål. En aktivitet i projektet var ett möte för och med företrädare för unga med funktionsnedsättning, som hölls för ett år sedan. Parallellt med detta projekt löper ett annat, som handlar om just barn och unga med funktionsnedsättning och rättigheter och möjligheter att bli inkluderade. Ett mål med projektet är att stärka barnrätts- och ungdomsperspektivet i funktionshindersamarbetet.

– Vi hade inte något stabilt nätverk med ungdomsorganisationer sedan tidigare, därför arrangerade vi mötet för att samla organisationer och diskutera medverkan och vad de själva vill prioritera. Målet var och är att stärka barnrätts- och ungdomsperspektiv i det nordiska samarbetet om funktionshinder, Funktionshindersrådets verksamhet, likväl som inom ministerrådets och Nordens välfärdscenters projekt, säger Maria Montefusco.

Resultatet och möjliga vägar framåt finns delvis beskrivet i rapporten [Inga barn eller unga ska lämnas utanför | NVC \(nordicwelfare.org\)](#) med en rad förslag på hur barnrätts- och ungdomsperspektivet kan stärkas bland annat genom att ungas egna nordiska nätverk blir starkare.

Inrätta ett ungdomsråd,
säger Margret Lilja
Adalsteinsdottir.

"Överväg en utvidgning av rådet"

Zakaria Naser är ordförande i Ungdomskredsen, Dansk Handicap Forbunds ungdomsorganisation. Under det gångna året har han suttit med som ungdomsrepresentant i Rådet för nordiskt samarbete kring funktionshinder. För honom har det gett en intressant inblick, men han har också några tankar om hur integreringen av unga i rådet kunde förbättras.

– Det är viktigt med kontinuitet så att vi ungdomsrepresentanter är med under en längre period och inte bara sporadiskt. Med tanke på det borde man kanske överväga en utvidgning av rådet, antingen i form av fasta platser för ungdomsrepresentanter på samma villkor som övrig medlemmar i rådet eller i form av ett helt separat ungdomsråd, säger Zakaria Naser.

Kan öka utbytet mellan unga i Norden

Margrét Lilja Aðalsteinsdóttir, ungdomsrepresentant från isländska Öryrkjabandalag Íslands har också deltagit i möten, och hon ser ett behov av egna forum för att kunna lyfta frågor som är viktiga för unga med funktionsnedsättning i Norden.

– Bjud in ungdomsrepresentanter till åtminstone några möten om året och inrätta ett ungdomsråd med dessa företrädare för att särskilt diskutera ämnen som är viktiga för oss, säger Margrét Lilja Aðalsteinsdóttir.

Ett nordiskt ungdomsråd skulle inte bara kunna ge inspel till Funktionshindersrådet utan också öka det nordiska utbytet mellan ungdomsorganisationerna, menar Margrét Lilja Aðalsteinsdóttir.

– Varje organisation som har en representant eller två i det nämnda rådet skulle automatiskt öka sitt nordiska utbyte.

"Unga behöver växa sig starka tillsammans"

Maria Montefusco, sekreterare för Funktionshindersrådet, vill både se till att samarbetet mellan unga med funktionsnedsättning i Norden kan öka och att Funktionshindersrådet kan bli bättre på att involvera och lyssna på unga.

– Jag tror på en integrerad modell där det finns ett ungdomssamarbete med organisationer som möts parallellt och till viss del är knuten till Funktionshindersrådet, säger Maria Montefusco.

En modell skulle kunna vara att bygga upp ett utbyte där ungdomsorganisationerna skulle kunna föreslå vilka delar de vill medverka i och ha sessioner med Funktionshindersrådet kring.

– Då ska de medverka på lika villkor. Alla beslut och rekommendationer skrivs redan i konsensus så det vore ingen skillnad i praktiken, säger Maria Montefusco.

För att ungdomsorganisationerna skulle kunna vara en sådan samarbetspartner krävs att det byggs upp ett mer stabilt utbyte mellan de ungas egna organisationer och nätverk.

– En grundläggande aspekt är att ungdomsorganisationerna får växa sig starkare tillsammans innan eller parallellt med att de förväntas medverka på ett meningsfullt sätt, säger Maria Montefusco. Jag tycket att ministerrådet ska göra en särskild satsning på att hjälpa organisationer som företräder unga med funktionsnedsättning att bli starka och stabila i sitt nordiska samarbete. Kanske en miljon danska kronor om året under hela nästa handlingsplansperiod, förslagsvis fem år?

Zakaria Naser tror på ett separat ungdomsråd.

Språkbarriären ett hinder

Margrét Lilja Aðalsteinsdóttir som kommer från Island har under de möten hon deltagit i upplevt att språket är ett hinder.

– Det var mycket svårt att förstå alla olika språk, särskilt danska. Jag talar flytande norska efter att ha bott där, men kämpade ändå. Det skulle öppna rådet för så många fler om mötena var på engelska. Att ha en konversation om sådana viktiga ämnen utan att helt förstå varandra leder bara till missförstånd och sämre resultat, säger Margrét Lilja Aðalsteinsdóttir.

Ambitionerna att öka ungas delaktighet ligger i linje med Nordiska ministerrådets vision 2030. I den handlingsplan som tagits fram lyder mål 11 så här: "Nordiska ministerrådet ska ge det nordiska civilsamhället, särskilt barn och unga, en starkare röst och delaktighet i det nordiska samarbetet samt öka deras kunskaper om grannländernas språk och kultur."

Expectations for 2021

In Finland, we are happy and proud to take the lead of the Council of Nordic Cooperation on Disability in 2021. The main themes for our presidency year will be disability leadership and the rights of indigenous persons with disabilities. Disability leadership is built around participation in society, leading one's own life as well as support and services based on an individual plan.

The challenging pandemic year 2020 has taught us to use various digital and creative means of communication. Those means will be made use of in 2021 for Council meetings and in our seminars on disability leadership, indigenous people, covid-19, the organisation of services and deafblindness. And after the summer, we are truly hoping that we will be able to meet face to face again.

The pandemic has also shown us the crucial importance of Nordic and international cooperation. Since all Nordic countries have ratified the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, we have a common goal. The goal is to build inclusive, equal, and socially sustainable Nordic countries, where nobody is left behind.

Päivi Nurmi-Koikkalainen

Chief Specialist on Disability Rights, Services and Research
Finnish Institute for Health and Welfare, THL

The Finnish Team:

Päivi Nurmi-Koikkalainen, Finnish Institute for Health and Welfare
Tea Hoffrén, Ministry of Social Affairs and Health
Anna Caldén, Samarbetsförbundet kring funktionshinder SAMS
Pirkko Mahlamäki, Finnish Disability Forum

Det finska ordförandeskapet under 2021 har bland annat satt som mål att belysa "hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning realiseras i undantagsperioder".

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder är ett rådgivande organ för Nordiska ministerrådet när det gäller frågor som rör funktionshinder. Rådet består av experter från Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige samt Grönland, Färöarna och Åland. Under 2020 har rådet bland annat arbetat aktivt med handlingsplanen, erfarenhetsutbyte kring pandemin och inkludering av barn och unga.

Läs mer om rådets arbete på nordicwelfare.org.

Nordens
välfärdscenter